

І.П. Дерев'янка, к.і.н., доц.
(Національний авіаційний університет, Україна, м. Київ)

Асиметрична взаємозалежність в міжнародних відносинах

Асиметрична взаємозалежність є складним і багатовимірним явищем, яке здійснює суттєвий вплив на розвиток міжнародних відносин. Вона описує ситуацію, коли взаємозалежність між двома або більше країнами є нерівномірною, тобто одна сторона більше залежить від іншої. Асиметрична взаємозалежність є очевидною у відносинах між сильнішими та слабкішими державами. Адекватне розуміння цієї концепції допомагає аналізувати динаміку взаємодії між державами і передбачати можливі наслідки їхніх зовнішньополітичних дій.

Сучасні міжнародні відносини позначені високим рівнем регіональних інтеграційних процесів та асиметричної взаємозалежності, яка є залежністю для більшості держав світу. Асиметрична взаємозалежність є джерелом влади для тих, хто має перевагу в політичній, військовій, економічній сферах і домінує в міжнародних відносинах.

Посилення взаємозалежності, тенденцій багатополюсності, поліцентризму, збереження асиметрії між державами, соціальної неоднорідності світу генерують конкуренцію і конфлікти, панування і підпорядкування.

Асиметрична взаємозалежність є динамічним, складним і багатовимірним явищем, яке здійснює суттєвий вплив на розвиток міжнародних відносин, і якому властива суттєва мінливість. Тобто асиметрична взаємозалежність в міжнародних відносинах може змінюватись відповідно до зміни зовнішніх умов та внутрішніх чинників.

Адекватне розуміння цієї концепції допомагає аналізувати динаміку взаємодії між державами і передбачати можливі наслідки їхніх зовнішньополітичних дій.

Асиметричну взаємозалежність можна розглядати крізь призму нерівномірного розподілу влади і впливу, який є характерною рисою міжнародних відносин і світової політики. Неминуча асиметрична взаємозалежність в міжнародних відносинах спроможна призвести не лише до консенсусу і компромісу, а й до нових конфліктів, породжених прагненням її послабити або поглибити [6; 8].

Фундаментальними для розуміння асиметричної взаємозалежності є праці відомих американських політологів Р. Кеохейна та Дж. Ная, ідеї яких про взаємозалежність, міжнародні інституції та м'яку силу допомагають аналізувати глобальні політичні процеси, розробляти стратегії для ефективної зовнішньої політики та передбачати потенційні конфлікти та кооперацію.

Концепція асиметричної взаємозалежності детально описана у їхній науковій праці «Power and Interdependence» (1977), у якій досліджено, як

взаємозалежність між країнами може бути нерівномірною та як це впливає на їх взаємовідносини.

Р. Кеохейн та Дж. Най зазначають, що країни залежать одна від одної в економічній, політичній, військовій та інших сферах. До того ж ця залежність може бути як позитивною, так і негативною. Науковці приходять до висновку, що взаємозалежність рідко буває рівномірною, симетричною. Адже одна країна може мати більше можливостей для впливу на іншу через економічні ресурси, політичну владу або військовий потенціал. Тож асиметрія створює умови для політичного та економічного впливу. Країна, яка менш залежна, має більше свободи у прийнятті рішень, що дозволяє уникати зовнішнього тиску та диктувати власні умови у міжнародних відносинах.

Для кращого розуміння асиметричної взаємозалежності Р. Кеохейн і Дж. Най вводять поняття «чутливість» (sensitivity) і «вразливість» (vulnerability). З одного боку чутливість описує, наскільки швидко і сильно зміни в одній країні можуть вплинути на іншу, а з іншого вразливість визначає, наскільки велика шкода може бути заподіяна одній країні в результаті змін в іншій і наскільки легко або важко цю шкоду можна компенсувати [1; 3; 4].

Загалом асиметрична взаємозалежність в міжнародних відносинах описує ситуацію, коли одна держава значно більше залежить від іншої, має більший вплив або контроль над певними ресурсами, економічними, політичними зв'язками. Тобто ступінь залежності між державами є нерівномірним. Ця концепція має вирішальне значення для розуміння динаміки влади та впливу, який держави можуть справляти одна на одну [6].

Асиметрична взаємозалежність є очевидною у відносинах між сильнішими та слабкішими державами. Потужніші суб'єкти можуть диктувати умови та впливати на менші суб'єкти, які змушені приймати рішення, які не є оптимальними для їх національних інтересів і можуть бути вразливими до економічного чи політичного тиску.

Проте слабкіші держави можуть збалансувати асиметрію шляхом диверсифікації своїх економічних зв'язків, нарощування внутрішнього потенціалу, пошуку альтернативних механізмів безпеки або участю у багатосторонніх угодах, які можуть забезпечити певний рівень захисту від впливу сильніших партнерів [2; 5].

Асиметрична взаємозалежність, будучи багатогранною, охоплює економічні, політичні, військові та соціокультурні аспекти, осмислення яких допомагає аналізувати динаміку відносин між державами та прогнозувати поведінку акторів в умовах асиметрії.

Відмінності в економічних показниках між державами суттєво розширюють діапазон взаємозалежності і впливають на динаміку торгівлі, інвестицій і фінансової допомоги. Економічно розвинені країни, використовуючи свої переваги в технологічному розвитку, можуть нав'язувати свої умови економічної співпраці, яких повинні дотримуватися слаборозвинені країни.

Зокрема, економічна асиметрична взаємозалежність проявляється у торговельних відносинах, інвестиційних потоках та ланцюгах поставок. Так

економічно потужна держава може диктувати умови торгових угод менш розвиненій країні, яка залежить від її експорту, імпорту товарів і послуг. Кредити, позики та фінансова допомога можуть створювати взаємозалежність, де країна-боржник залежить від умов, встановлених країною-кредитором або міжнародною фінансовою організацією [2].

Відносини між Сполученими Штатами та слабкішими державами можна розглядати як асиметрично взаємозалежні, де США мають значний вплив завдяки своїй політичній, економічній, військовій і технологічній перевазі. Залежність багатьох країн від Китаю, Німеччини, Японії в торгівлі та виробництві також створює асиметричну взаємозалежність.

США і Китай як дві найбільші економічні потуги мають асиметричну взаємозалежність у сфері технологій. Хоча обидві країни залежать одна від одної в технологічних ланцюгах постачання, США мають перевагу в розробці передових технологій, тоді як Китай є ключовим виробником [7].

Асиметрична політична взаємозалежність включає не лише дипломатичну перевагу, коли сильніші держави мають більший вплив на міжнародних форумах, а й політичний вплив через економічні важелі. Впливові на міжнародній арені держави, здатні формувати міжнародні інститути та норми, цілком спроможні впливати на внутрішню політику слабкіших акторів через дипломатичний тиск [3; 4;]. Зокрема, США використовують економічні санкції для впливу на політику Ірану, Венесуели, змушуючи їх до суспільно-політичних змін.

Розміщення військових баз, контингентів в іншій країні створює асиметричні відносини, де країна-господар більше залежить від країни, яка розміщує свої сили. Участь у міжнародних політичних, військових альянсах призводить до асиметричної взаємозалежності у військовій сфері. Так менші країни НАТО можуть бути залежними від військової підтримки США і змушені погоджуватися з їхніми політичними і військовими рішеннями. Також великі держави можуть надавати безпекові гарантії або військову допомогу, створюючи залежність у менших держав [5; 8].

Тож сильніші держави можуть надавати військову підтримку слабшим, створюючи асиметричну взаємозалежність у сфері безпеки. Адже асиметрія виникає тоді, коли одна сторона має більше ресурсів і здатна забезпечити захист.

Необхідно взяти до уваги і те, що угода про співпрацю або безпеку між сторонами, одна з яких має більше важелів впливу, переваг також закладає основи асиметричної взаємозалежності.

Слід зауважити, що асиметрична взаємозалежність виникає і через освітні програми, культурні обміни, медіа та м'яку силу. Держави можуть використовувати ці інструменти для впливу на інші країни, створюючи асиметричні відносини і просуваючи свої інтереси [1].

Отже, держава, яка є менш залежною, часто має більше важелів впливу на більш залежну державу. Ця влада може бути використана у переговорах, в яких сильніша сторона прагнути нав'язати залежній державі свої умови співпраці. Розуміння складових асиметричної взаємозалежності дозволяє

державам краще позиціонувати себе на міжнародних переговорах, використовуючи свої сильні сторони та пом'якшуючи слабкі.

Висновки

Загалом, асиметрична взаємозалежність є магістральною концепцією міжнародних відносин, яка допомагає пояснити розподіл влади та впливу між державами. Вона підкреслює складність глобальних взаємодій і стратегічні міркування, якими повинні керуватися держави, щоб зберегти свій суверенітет і просувати свої національні інтереси.

Асиметрична взаємозалежність між країнами може мати як позитивні так і негативні сторони. З одного боку вона створює підґрунтя для взаємовигідної співпраці і економічного розвитку через доступ до ресурсів і ринків, сприяє стабільності в регіоні через взаємозалежні безпекові угоди, з іншого нерівномірний розподіл влади, залежність від однієї держави можуть призвести до експлуатації слабших держав та зробити їх вразливими до політичних і економічних трансформацій.

Список літератури

1. Keohane R. and Nye J. Power and Interdependence: World politics in Transition. Little, Brown, 1977. 273 p.
2. Keohane R. O. After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy. Princeton: Princeton University Press, 2005. 320 p.
3. Nye J. Soft Power. The Means to Success in World Politics. New York : Public Affairs, 2004. 328 p.
4. Nye J. The Powers to Lead. Oxford: University press, 2008. 226 p.
5. Nye J. The Future of Power . New York: PublicAffairs, 2011. 320 p.
6. Womack B. China and Vietnam: The Politics of Asymmetry. New York: Cambridge University Press, 2006. 281 p.
7. Womack B. China Among Unequals: Asymmetric Foreign Relationships in Asia. Singapore: World Scientific, 2010. 540 p.
8. Womack B. Asymmetry and International Relationships. New York: Cambridge University Press, 2016. 220 p.